

Sygn. akt III AUa 1031/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz
Sędziowie:	SA Małgorzata Pasek (spr.) SO del. do SA Jacek Chaciński
Protokolant: protokolant sądowy Joanna Malena	

po rozpoznaniu w dniu 17 marca 2016 r. w Lublinie

sprawy T. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o należność z tytułu odsetek

na skutek apelacji wnioskodawczynie T. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu

z dnia 4 września 2015 r. sygn. akt IV U 359/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od T. B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. kwotę 450 (czteryście pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Jacek Chaciński Małgorzata Rokicka – Radoniewicz Małgorzata Pasek

Sygn. akt III AUa 1031/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 lutego 2015 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił T. B. wypłaty odsetek od nienależnie opłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych i Fundusz Pracy za okres od 1 marca 2009 roku do 31 października 2014 roku.

W złożonym od tej decyzji odwołaniu T. B. domagała się jej zmiany. Skarżąca zarzuciła naruszenie art. 24 ust. 6d ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych podnosząc, że zwrot nienależnie

opłaconych składek w terminie 30 dni od daty złożenia wniosku nie zawsze skutkuje zwolnieniem organu rentowego z obowiązku wypłaty odsetek, co znajduje potwierdzenie w doktrynie i judykaturze.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 4 września 2015 roku Sąd Okręgowy w Zamościu oddalił odwołanie, nie zasądził między stronami kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji swoje rozstrzygnięcie oparł na poniższych ustaleniach faktycznych oraz ich ocenie prawnej.

T. B. od 2000 roku prowadzi działalność gospodarczą - firmę pogrzebową. Od rozpoczęcia tej działalności korzysta z pomocy księgowej z biura rachunkowego, która przygotowuje wymagane dokumenty dotyczące zgłoszeń i rozliczeń w zakresie składek i podatków.

W 2009 roku wnioskodawczyni nabyła prawo do renty rodzinnej po zmarłym małżonku. Powyższy fakt nie został jednakże uwzględniony w składanych dokumentach dotyczących ubezpieczeń, co wynikało z braku świadomości, że nabycie prawa do renty rodzinnej może mieć wpływ na podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. W 2014 roku organ rentowy, przy rozpoznawaniu wniosku o zasiłek chorobowy stwierdził, że odwołująca - z uwagi na prawo do renty rodzinnej, nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. T. B. terminowo opłacała składki na ubezpieczenia społeczne pozostając w przekonaniu, że są one należne. ZUS nie wzywał jej do zapłaty składek i nie prowadził postępowania egzekucyjnego w celu ich ściągnięcia.

W dniu 9 stycznia 2015 r. skarżąca wniosła o zwrot nienależnie opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy za okres od dnia 1 marca 2009 roku do dnia 31 października 2014 roku wraz z odsetkami wskazując, że złożyła druk (...) o wyrejestrowaniu z ubezpieczeń i dokonała korekty dokumentów rozliczeniowych za wymieniony okres, co umożliwia ustalenie nadpłaty składek.

Organ rentowy w dniu 23 stycznia 2015 r. dokonał zwrotu nienależnie opłaconych składek w kwocie 44.823,94 zł, nie znalazł jednakże podstaw do wypłaty odsetek.

Ustaień w sprawie Sąd Okręgowy dokonał na podstawie powołanych dowodów z dokumentów oraz zeznań wnioskodawczyni, które uznał za wiarygodne.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że strony nie zgłaszały wniosków dowodowych, a w świetle orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie I CKU 45/96, opubl. OSNC 1997/6-7/76 nie jest rzeczą sądu zarządzenie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 232 k.p.c.). Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach (art. 3 k.p.c.), a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.) spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.).

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w sprawie niniejszej mają zastosowanie przepisy art. 24 ust. 6a, 6b, 6c, 6d ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) według których: nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu przez Zakład z urzędu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku - na poczet przyszłych składek, chyba że płatnik składek złoży wniosek o zwrot składek (ust. 6a); Zakład zawiadamia płatnika składek o kwocie nienależnie opłaconych składek, które zgodnie z ust. 6a mogą być zwrócone, chyba że nie przekraczają wysokości kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym (ust. 6b); po stwierdzeniu, że składki zostały nienależnie opłacone, płatnik składek może złożyć wniosek o ich zwrot (ust. 6c); nienależnie opłacone składki podlegają zwrotowi w terminie 30 dni od dnia wpływu wniosku, o którym mowa w ust. 6c (ust. 6d).

Z treści art. 24 ust. 6c i ust. 6d wynika, że dopiero po stwierdzeniu przez organ rentowy, że składki zostały nienależnie opłacone, płatnik składek może złożyć wniosek o ich zwrot i wtedy składki podlegają zwrotowi w terminie 30 dni do dnia wpływu wniosku.

Sąd Okręgowy wskazał, że organ rentowy w grudniu 2014 r. (decyzja z dnia 19 grudnia 2014 r. o umorzeniu postępowania w przedmiocie ubezpieczeń społecznych) stwierdził, że składki za okres od 1 marca 2009 r. zostały nienależnie opłacone. Wnioskodawczyni w dniu 9 stycznia 2015 r. złożyła wniosek o zwrot tych składek. Organ rentowy dokonał ich zwrotu w dniu 23 stycznia 2015 r., tj. przed upływem 30 dni. W takiej sytuacji w ocenie Sądu należy przyjąć, że zwrot został dokonany w terminie.

Ustalenie, że po stronie organu rentowego nie wystąpiła zwłoka w zwrocie składek, prowadzi w rezultacie do przyjęcia, iż Zakład nie jest zobowiązany do zapłaty odsetek z tego tytułu, gdyż według art. 24 ust. 6e cyt. ustawy tylko w przypadku, gdy nienależnie opłacone składki nie zostaną zwrócone w terminie określonym w ust. 6d, podlegają oprocentowaniu w wysokości równej odsetkom za zwłokę pobieranym od zaległości podatkowych, od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 6c, co w sprawie niniejszej nie ma miejsca.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że obowiązek prawidłowego zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych osoby prowadzącej pozarolniczą działalność i opłacania składki w wymaganej wysokości obciąża tę osobę, która zgłasza również wyrejestrowanie z ubezpieczeń w ciągu 7 dni od wygaśnięcia tytułu do ubezpieczeń społecznych (art. 36 ust. 3; art. 47 ust. 1; art. 36 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Powyższe sprawa, że bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy pozostają okoliczności, że organ rentowy, jako instytucja ustalająca prawo do świadczeń, wiedział o przyznaniu wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej i wypłacał jej wcześniej zasiłek chorobowy, opierając wypłatę tego zasiłku na fakcie zgłoszenia wnioskodawczyni do ubezpieczeń społecznych i opłacania składek. Każda ze spraw skarżącej - o rentę rodzinną, zasiłek chorobowy i podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej ma samodzielny charakter i była prowadzona przez organ rentowy w odrębnych postępowaniach.

W sprawie dotyczącej ubezpieczeń społecznych, osoba prowadząca działalność gospodarczą ma obowiązek prawidłowego zgłoszenia do ubezpieczeń i wyrejestrowania z tych ubezpieczeń, a przepisy nie nakładają na organ rentowy obowiązku bieżącej weryfikacji zgłoszeń, tym bardziej w przypadkach zmian okoliczności mających wpływ na podleganie ubezpieczeniom. Jeżeli nawet podczas kontroli nie dostrzeżono błędu płatnika składek w dokonanym zgłoszeniu do ubezpieczeń, to taki stan nie pozbawia ZUS późniejszej weryfikacji zasadności zgłoszenia. Także wówczas nieprawidłowość płatnika w zgłoszeniu i opłacaniu składek nie może obciążać Zakładu obowiązkiem zapłaty odsetek w związku z nienależnym opłacaniem składek przez płatnika, gdyż dla przypisania organowi rentowemu tego rodzaju odpowiedzialności brak jest podstaw prawnych.

Według Sądu w stanie faktycznym sprawy nie mają zastosowania wskazane w odwołaniu poglądy Sądu Apelacyjnego w Łodzi (III AUA 384/13) i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, ponieważ dotyczą one innych okoliczności. W sprawie niniejszej organ rentowy nie prowadził egzekucji składek, które terminowo i dobrowolnie były opłacane przez skarżącą, a zwrot składek nastąpił w terminie 30 dni od złożenia przez nią stosownego wniosku.

Z tych względów Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Apelację od tego wyroku wniosła T. B., która zaskarżając wyrok w całości zarzuciła naruszenie prawa materialnego:

- tj. art. 24 ust. 6e ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. 2015 r., poz. 121) poprzez jego błędną interpretację polegającą na niewłaściwym przyjęciu, iż wnioskodawczyni nie należy się zwrot odsetek od nienależnie opłaconych składek z powodu zwrotu nadpłaconych składek przez organ rentowy we właściwym terminie, gdy tymczasem z przywołanego przez nią w odwołaniu orzecznictwa jednoznacznie wynika, iż termin 30 dni, o którym mowa w art. 24 ust. 6d nie zawsze należy liczyć od dnia wpływu wniosku,

- błąd w ustaleniach faktycznych poprzez błędne przyjęcie, iż przytoczone w odwołaniu poglądy Sądu Apelacyjnego w Łodzi i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie nie mają zastosowania w przedmiotowej sprawie, podczas gdy zdaniem wnioskodawczynie mają one kluczowe znaczenie dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ wskazują, iż nie w każdym przypadku termin 30 dni określony w art. 24 ust. 6d ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych należy liczyć od dnia wpływu wniosku, co tym samym uzasadnia w jej przypadku powstanie roszczenia o zapłatę odsetek;

- poprzez błędne przyjęcie, iż bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy pozostaje okoliczność, że organ rentowy wiedział o fakcie nienależnego pobierania składek od wnioskodawczynie, ponieważ zgodnie z przytoczonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Łodzi, w sytuacji, gdy ZUS popełnił błąd nienależnie pobierając składki, wówczas termin zwrotu odsetek nie biegnie od dnia złożenia wniosku o ich zwrot, ale od dnia ich błędnego wyegzekwowania, w związku z czym 30 – dniowy termin należy liczyć z datą wcześniejszą niż data złożenia wniosku.

Powołując powyższe zarzuty apelująca domagała się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na jej rzecz odsetek ustawowych od dnia 1 marca 2009 roku do dnia 23 stycznia 2015 roku oraz zasądzenie kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje. Jako alternatywny złożyła wniosek o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji skarżąca przytaczając orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Łodzi w sprawie III AUa 384/13 podniosła, że nie w każdym przypadku bieg terminu 30 – dniowego, o jakim mowa w art. 24 ust. 6d należy liczyć od dnia złożenia wniosku o zwrot składek, w szczególności nie dotyczy to sytuacji, gdy na skutek błędu Zakładu takie składki były uiszczane. Wskazała, że nie może ponosić ujemnych konsekwencji błędu organu rentowego, który pobierał od niej składki przez 5 lat wiedząc, że nie była zobowiązana do ich odprowadzania. W jej ocenie Sąd Okręgowy nie uwzględnił istotnej okoliczności, a mianowicie faktu, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako organ administracji publicznej winien działać zgodnie z zasadą pogłębiania zaufania obywateli do Państwa. Wnioskodawczynie odprowadzając przez kilka lat składki pozostawała w przekonaniu, że działa w zaufaniu do organów państwowych. Tymczasem ZUS mając świadomość, że składki są nienależne zamiast wydać wcześniej stosowną decyzję czekał aż sama skarżąca dowie się o braku nienależności swojego obowiązku w tym względzie.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm prawem przepisanych. Organ rentowy podniósł, że to na osobie prowadzącej działalność gospodarczą ciąży obowiązek prawidłowego zgłaszania i wyrejestrowania z ubezpieczeń. ZUS nie był zobowiązany do weryfikacji prawidłowości dokonanych zgłoszeń przez apelującą, dlatego też nie można Zakładowi przypisywać jakiegokolwiek błędu w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i wydał trafne, odpowiadające prawu rozstrzygnięcie. Sąd Apelacyjny ustalenia te podziela i przyjmuje za własne, co powoduje, że nie zachodzi potrzeba ich szczegółowego powtarzania. Starannie i wnikliwie poczynione przez Sąd pierwszej instancji rozważania prawne, Sąd Apelacyjny w całości akceptuje.

W rozpatrywanej sprawie spór, wyznaczony treścią decyzji organu rentowego dotyczy oceny prawnej, czy T. B. przysługuje prawo do odsetek ustawowych od nienależnie uiszczonych składek na ubezpieczenie społeczne i Fundusz Pracy. Z okoliczności sprawy wynika bowiem, że wnioskodawczynie we wskazanym w decyzji okresie opłaciła w/w składki pomimo braku takiego obowiązku.

Kwestia zwrotu nienależnie opłaconych składek została uregulowana w art. 24 ust. 6a – 6h ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.). Ustawa ta nie zawiera definicji „nienależnie opłaconej składki”, należy jednakże wskazać, że pojęcie to obejmuje zarówno przypadki, w których istniała podstawa prawna świadczenia składkowego, ale zostało ono spełnione w kwocie wyższej niż należna (nadpłata), jak też w przypadku opłacenia składki bez podstawy prawnej.

Procedura związana ze zwrotem nienależnie opłaconych składek została szczegółowo uregulowana w wymienionym przepisie. W przypadku stwierdzenia, że na koncie widnieją nienależnie opłacone składki, w pierwszej kolejności Zakład z urzędu zalicza je na poczet zaległych lub bieżących składek. Jeżeli natomiast płatnik składek nie ma wobec ZUS ani zaległych, ani bieżących zobowiązań z tytułu składek, ZUS nadpłatę zalicza na poczet przyszłych składek. Jest to podstawowy sposób postępowania Zakładu w przypadku stwierdzenia nadpłaty. Dopiero na wniosek płatnika składek Zakład może skorzystać z alternatywnego sposobu rozliczenia z płatnikiem składek, tj. dokonać zwrotu nienależnie opłaconych składek.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma obowiązek zwrócić nienależnie opłacone składki w terminie 30 dni od dnia wpływu wniosku. Uchybienie przez ZUS temu terminowi sprawia, że zwracana kwota podlega oprocentowaniu w wysokości równej odsetkom za zwłokę, pobieranym od zaległości podatkowych, począwszy od dnia złożenia wniosku. Zatem warunkiem powstania obowiązku organu rentowego wypłaty odsetek w przypadku zwrotu nadpłaconych składek jest niezachowanie 30 - dniowego terminu liczonego od dnia wpływu wniosku o ich zwrot. Wniosek taki wynika jednoznacznie z cytowanego przez Sąd pierwszej instancji art. 24 ust. 6d ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych.

Apelująca błędnie przyjmuje, że w niniejszej sprawie dzień wpływu wniosku do ZUS o zwrot składek nie ma znaczenia przy rozpatrywaniu kwestii przysługiwania odsetek bowiem to na skutek błędu organu rentowego, który winien działać z urzędu, doszło do nadpłaty składek. Taka argumentacja nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach.

Trzeba stwierdzić w szczególności, że to na płatniku składek, czy osobie ubezpieczonej prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą ciąży obowiązek zgłoszenia do ubezpieczenia, a stanowi o tym przepis art. 36 ust. 3 ustawy systemowej. Podmioty te obowiązane są też według zasad wynikających z przepisów obliczać, potrącać, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy (art. 46 ustawy systemowej). Każda osoba, wobec której wygasł tytuł do ubezpieczeń społecznych, podlega wyrejestrowaniu. W tym też celu ustawodawca nałożył na płatnika składek obowiązek dokonania wyrejestrowania takiej osoby w terminie 7 dni od daty wygaśnięcia tytułu do ubezpieczeń społecznych. Analogicznie, jak ma to miejsce w przypadku zgłaszania do ubezpieczeń społecznych w stosunku do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą obowiązek ich wyrejestrowania spoczywa na osobach ubezpieczonych. W tej sytuacji niewyrejestrowanie we właściwym czasie wnioskodawczyni z ubezpieczeń społecznych, opłacanie składek mimo braku takiego obowiązku, w żadnym wypadku nie stanowi o błędzie organu rentowego.

Powołane przepisy nie łączą obowiązku wypłaty odsetek ani z datą powzięcia przez organ ubezpieczeń społecznych wiedzy, co do nienależnego charakteru opłaconych składek, ani z brakiem zawiadomienia płatnika o ich kwocie, co jest konsekwencją tego, że nienależnie opłacone składki podlegają zaliczeniu przez ZUS z urzędu na poczet zaległych lub bieżących składek, a w razie ich braku – na poczet przyszłych składek, a są zwracane tylko na wniosek płatnika (art. 24 ust. 6a ustawy systemowej). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 maja 2011 roku w sprawie I UK 403/10 (opubl. OSNP 2012/13-14/178) wskazał, że brak zawiadomienia płatnika o kwocie nienależnie opłaconych składek, o którym mowa w art. 24 ust. 6b ustawy systemowej nie ma żadnego znaczenia dla należnych odsetek, skoro obowiązek ich wypłacenia nie może powstać wcześniej niż od daty złożenia wniosku o zwrot

W sprawie niniejszej nie znajduje zastosowania pogląd wyrażony w powołanym przez apelującą orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Łodzi w sprawie III AUa 384/13, bowiem zgodnie z tezą apelacji, zapadło ono na gruncie innego stanu faktycznego, nie objętego dyspozycją mającego zastosowanie w tej sprawie przepisu. W orzeczeniu tym Sąd przyjął, że ma do czynienia z luką prawną, którą należy uzupełnić odpowiednim zastosowaniem przepisów art. 24 ust. 6e ustawy systemowej, gdyż egzekucja składek miała miejsce na skutek błędu organu rentowego, a nie płatnika składek. Sytuacja taka nie zachodzi w sprawie niniejszej. Odnośnie drugiego z orzeczeń (Sądu Apelacyjnego w Szczecinie) skarżąca nie podała daty ani sygnatury sprawy, co uniemożliwia zajęcie stanowiska w tym zakresie.

W tej sytuacji nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 24 ust. 6e ustawy systemowej stanowiący, że jeżeli nienależnie opłacone składki nie zostaną zwrócone w terminie określonym w ust. 6d, podlegają oprocentowaniu w wysokości

równej odsetkom za zwłokę pobieranym od zaległości podatkowych, od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 6c. Organ rentowy przekazał bowiem wnioskodawczyni należność z tytułu składek z zachowaniem wskazanego w przepisie terminu. Żaden zaś przepis nie nakłada na ZUS obowiązku zwrotu z urzędu nienależnie zapłaconych składek. To do płatnika należy decyzja, czy wystąpi z takim żądaniem.

Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy ustalił, że organ rentowy nie jest zobowiązany do zapłaty odsetek z tytułu zwrotu nadpłaconych składek.

Podnieść jedynie dodatkowo należy, że apelująca argumentami przytoczonymi w apelacji w żaden sposób nie podważyła zasadności stanowiska Sądu I instancji. Apelacja stanowi w istocie powtórzenie odwołania i zawiera te argumenty, do których odniósł się już Sąd Okręgowy w zaskarżonym orzeczeniu, stąd też jest ona jedynie polemiką z prawidłowym stanowiskiem tego Sądu.

Zaskarżony wyrok odpowiada prawu, a apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu, dlatego też Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego uzasadniają przepisy art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w związku z § 6 punkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490), które znajdują zastosowanie z uwagi na treść § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804). Zasądzone koszty postępowania obejmują minimalne wynagrodzenie pełnomocnika za prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym.